

2. Kotelnikova E. Yu., Shportko I. A. (2017). Issledovanie yazykovykh barerov u studentov tehniceskikh spetsialnostey pri izuchenii inostrannykh yazykov [Study of language barriers among students of technical specialties in the study of foreign languages]. *Filologicheskie nauki. Voprosy teorii i praktiki*. № 1–1 (67). S. 200–203 [in Russian].
3. Morhunova N. S., Prykhodko S. O. (2020). Movni bariery ta mozhyvosti yikh podolannya v protsesi vyvchennia inozemnoi movy studentamy tekhnichnykh ZVO [Language barriers and opportunities to overcome them in the process of learning a foreign language by students of technical vocational schools]. *Innovatsiina pedahohika*. Vypusk 30. T. 1. S. 109–112 [in Ukrainian].
4. Yakovleva N. V. (2003). Psykholoho-pedahohichni umovy podolannya komunikatyvnykh barieriv u protsesi vyvchennia inozemnoi movy [Psychological and pedagogical conditions for overcoming communication barriers in the process of learning a foreign language] : avtoref. dys. ... kand. psykhol. nauk : 19.00.07 “Pedahohichna ta vikova psykholohiia”. Kyiv. 20 s. [in Ukrainian].
5. Krashen S. *Second Language Acquisition and Second Language Learning*. Oxford ; New York : Pergamon Press, 1981. 161 p.

Рязанцева Д. В. Методи подолання комунікативних бар'єрів у процесі мовної підготовки іноземних студентів

Стаття присвячена дослідженню шляхів формування комунікативної компетентності. Проаналізовано поширені психолого-педагогічні підходи до визначення мовно-психологічних бар'єрів. Визначено поняття “комунікаційний бар'єр”, причини його виникнення. Розглянуто причини мовленнєвої тривоги. Виявлено чинники, що визначають складність формування спонтанної іноземної мови та причини мовно-психологічних бар'єрів у студентів вищих технічних закладів. Зазначається, що причини мовного бар'єра тісно пов'язані з низькою самооцінкою, страхом перед необхідністю володіння іноземною мовою, негативним попереднім досвідом вивчення іноземної мови, відсутністю мотивації до вивчення мови; небажанням самостійно долати мовні труднощі, небажанням робити помилки перед групою; страх викликати сміх або несхвалення, невміння застосувати знання в реальних ситуаціях спілкування тощо. Підкреслено провідну роль учителя в подоланні перешкод у вивченні іноземної мови. Процес вивчення іноземної мови в технічних вишах має свою специфіку і потребує постійної мотивації студентів. Надані рекомендації щодо організації навчального процесу іноземною мовою з урахуванням чинника мовного бар'єра, як-от: систематична підтримка вчителем сприятливої психологічної атмосфери, урахування індивідуальних особливостей студентів, удосконалення їхньої самооцінки, позитивна оцінка та створення позитивного навчального іншомовного середовища, вибір правильної освітньої стратегії тощо. Розглянуто можливості використання комунікативних ігор, мовленнєвих формул, технологій навчання як засобу подолання комунікативного бар'єра у вивченні іноземної мови. Автор доходить висновку, що подолання мовних бар'єрів є важливою передумовою успішного набуття іноземними студентами іншомовної компетенції.

Ключові слова: мовний бар'єр, психологічний бар'єр, іноземні студенти, мотивація, мовна тривожність, комунікативна гра, проблемне навчання, педагогічна технологія.

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051]: 62/68: [37.015:373.5.04]
DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.84.2.13>

Сасіна І. О., Гребенюк Т. М., Купріянова Т. О., Медведок Л. Г.

ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

У статті розкрито сутність понять “професійна компетентність”, “психолого-педагогічна компетентність”, “інклюзивна компетентність”. Проаналізовано нормативно-правову базу України з питань упровадження інклюзивного навчання на рівні професійної (професійно-технічної) освіти.

Здійснено аналіз наукових досліджень із питань формування компетентнісного підходу в майбутніх педагогів професійного навчання. Визначено, що інклюзивна компетентність є складником психолого-педагогічної професійної компетентності. Уточнено зміст поняття “інклюзивна компетентність”, характеризується структура її змістових компонентів. Розкривається значення формування інклюзивної компетентності педагогів у контексті реформування системи освіти та підвищення якості підготовки педагогів для системи професійної освіти. Показано, що проблема формування інклюзивної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання не була досить вивчена в сучасних дослідженнях.

Розглянуто процес формування інклюзивної компетентності під час вивчення вибіркової навчальної дисципліни “Основи інклюзивної освіти”, що викладається на інженерно-педагогічному факультеті Національно-педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за освітньо-професійною програмою 015 “Професійна освіта (за спеціалізаціями)” у студентів першого освітнього рівня вищої освіти. Охарактеризовано змістові модулі навчального курсу щодо особливостей формування програмних результатів навчання відповідно до вимог освітньо-професійної програми. З метою реалізації індивідуальної освітньої траєкторії кожного студента пропонуються додаткові навчальні завдання та курси за вибором щодо формування інклюзивної компетентності, які дозволяють забезпечити відповідність фахової підготовки вимогам національного ринку праці та змін, що відбуваються в державній освітній політиці.

Ключові слова: професійна освіта, педагог професійного навчання, професійна компетентність, інклюзивне навчання, інклюзивна компетентність, компоненти інклюзивної компетентності, навчання студентів, основи інклюзивної освіти, програмні результати навчання.

Пріоритетним напрямом державної освітньої політики в Україні є забезпечення рівного доступу до якісної освіти впродовж усього життя. Відповідно до ст. 3 Закону України “Про освіту” (2017 р.), право на освіту “може реалізовуватися шляхом її здобуття на різних рівнях освіти, у різних формах і різних видів, у тому числі шляхом здобуття дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти та освіти дорослих” [1].

Особлива увага в Законі України “Про освіту” приділяється освіті осіб з особливими освітніми потребами, так, у ст. 3 зазначається, що “держава створює умови для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів, а також забезпечує виявлення й усунення факторів, що перешкоджають реалізації прав і задоволенню потреб таких осіб у сфері освіти” [1].

Рівність прав на здобуття професійної (професійно-технічної освіти) зазначається у ст. 5 Закону України “Про професійну (професійно-технічну) освіту”: “Громадяни України мають рівні права на здобуття професійної (професійно-технічної) освіти відповідно до своїх здібностей і нахилів. Обмеження допускаються за медичними та віковими показниками, а також показниками професійної придатності, що визначаються Кабінетом Міністрів України”.

Особлива увага в даному Законі приділяється навчанню осіб з особливими освітніми потребами, у ст. 5 визначається: “Держава створює умови для здобуття професійної (професійно-технічної) освіти особами з особливими освітніми потребами з урахуванням їхніх індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів, а також забезпечує виявлення й усунення факторів, що перешкоджають реалізації прав і задоволенню потреб таких осіб у сфері освіти” [2].

У липні 2019 р. Кабінет Міністрів України ухвалив постанову № 872 “Про порядок організації інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти”, у якій було визначено умови, необхідні для успішного впровадження інклюзивної освіти, а саме:

- забезпечення доступності території, споруд та приміщень закладу освіти відповідно до потреб осіб з особливими освітніми потребами;
- застосування особистісно орієнтованих методів навчання й оцінки та контролю якості знань здобувачів освіти з особливими освітніми потребами з урахуванням індивідуальних особливостей їх пізнавальної діяльності;
- забезпечення здобувачів освіти з особливими освітніми потребами необхідними навчально-методичними, індивідуальними технічними засобами навчання та спеціальними засобами корекції психофізичного розвитку.

З огляду на вищезазначене постає проблема формування інклюзивної компетентності майбутніх педагогів професійної освіти.

У дослідженнях сучасних науковців (Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Локшина й інші) компетентність визначається ключовим поняттям педагогіки. Відповідно до Закону України “Про вищу освіту” (2014 р.) компетентність розглядається як “здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей”.

Велике значення запровадженню компетентнісного підходу в навчально-виробничий процес закладу професійної (професійно-технічної) освіти та формуванню професійно мобільного кваліфікованого робітника надає Л. Сушенцева, що вимагає від педагога глибокого володіння знаннями спеціальних, психолого-педагогічних і загальноосвітніх наук.

Я. Болюбаш, Л. Шевчук і О. Щербак у результаті проведеного на засадах компетентнісного підходу аналізу професії “педагог професійного навчання” виділили перелік компетентностей педагога професійного навчання, розподілили їх за групами, як-от: психологічна, педагогічна (дидактична, виховна, методична, організаційна), науково-дослідна та соціально-економічна компетентність.

Н. Зубар [3] було проаналізовано професійну компетентність педагога професійного навчання та фахівця в готельно-ресторанному бізнесі. У своїй роботі науковець зазначає, що “нормативна модель компетентності педагога професійного навчання представлена у кваліфікаційній характеристиці, яка відображає науково обґрунтований склад професійних знань, умінь і навичок” [3, с. 37]. Зокрема, професійні знання педагога професійного навчання включають такі складові частини: психологічні знання, педагогічні знання, комплекс знань професійного спрямування, спеціалізовані фахові знання та науково-дослідницькі знання.

Н. Зубар також запропоновано модель професійної компетентності педагога професійного навчання готельно-ресторанної справи, яка включає загальні та професійні компетентності. До загальних компетентностей науковцем було віднесено: особистісну, громадянську, загальнокультурну, соціально-економічну та здоров’язбережувальну компетентності. Професійні компетентності включають фахові компетентності педагога (професійно-педагогічна, правова, комунікативна, інформаційна) та спеціалізовані компетентності за профілем (техніко-технологічна, організаційно-управлінська, сервісна).

Н. Антонова, В. Горова та Л. Харченко розглядають професійно-педагогічну компетентність як сукупність умінь педагога здійснювати педагогічну взаємодію, особливим способом структурувати фундаментальне та прикладне знання з метою оптимального розв’язання педагогічних завдань.

У фундаментальному дослідженні Н. Тітової “Теоретичні і методичні засади психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання” [7] було сформульовано поняття “спеціальна психолого-педагогічна фахова компетентність”. Науковець розглядає це поняття як спеціальний системоутворювальний комплекс: якостей, до яких відносить професійне ремісництво, педагогічну майстерність, наставництво, мотивування до вирішення професійних проблемно-ситуаційних завдань; здібності до алгоритмізації, циклічності повторюваних технологічних дій, професійну партитуру виробничих процесів; знань, умінь і навичок психолого-педагогічного спрямування в підготовці майбутніх педагогів професійного навчання. Також Н. Тітовою було уточнено змістове наповнення визначення “психолого-педагогічна компетентність”, що включає систему “психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання з формування методичної, диференційно-психологічної й аутопсихологічної, поліінформативної, виховної, естетичної, інтегративно-комунікативної компетентностей, майстерності та ремісництва, з формування умінь та навичок здобувачів освіти, на які впливає педагог професійного навчання” [7, с. 18].

З упровадженням інклюзивного навчання на всіх рівнях освіти актуальним є питання підготовки фахівців до роботи з особами з особливими освітніми потребами. У численних дослідженнях із розгляду питань інклюзивного навчання висвітлено різні його аспекти: концептуальні аспекти інклюзивного навчання освіти (В. Бондар, В. Засенко, А. Колупаєва, Ю. Найда, В. Синьов, О. Таранченко й інші); організаційно-педагогічне забезпечення інклюзивного навчання (І. Гудим, Е. Данілавічюте, Л. Прохоренко, Є. Синьова, О. Таранченко, О. Чеботарьова й інші); психолого-педагогічний супровід інклюзивного навчання (Т. Гребенюк, І. Луценко, В. Кобильченко, А. Обухівська, І. Сасіна й інші). Більшість досліджень присвячені умовам успішної реалізації інклюзивного навчання в системі дошкільної та загальної середньої освіти.

У зв'язку із системними змінами у сфері професійної (професійно-технічної) освіти, що стосуються навчання осіб з особливими освітніми потребами, важливо визначити особливості формування інклюзивної компетентності в підготовці фахівців.

Мета статті – зробити аналіз особливостей формування інклюзивної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання.

Зміст поняття “інклюзивна компетентність” описується в роботах Ю. Бойчук, О. Бородіної, О. Казачинер, О. Микитюк, Т. П'ятакової, Н. Фіголь, І. Хафізулліної, М. Чайковського й інших.

М. Чайковський у своїх дослідженнях поняття інклюзивної компетентності визначає як складову частину професійної компетентності педагога, виділяє в її структурі такі змістовні функціональні компетентності, як усвідомлена, закріплена суб'єктивним досвідом система знань, умінь і навичок, що використовується у процесі діяльності для вирішення різних професійних завдань [6].

Ю. Бойчук, О. Бородіна, О. Микитюк характеризують інклюзивну компетентність як складову частину професійної компетентності й інтегрований показник готовності майбутнього вчителя основ здоров'я до професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання. У результаті проведеного аналізу підготовки спеціалістів Ю. Бойчук, О. Бородіна, О. Микитюк виділяють методологічний, теоретичний, методичний і практичний компоненти готовності. У змісті професійної готовності вони виокремлюють теоретичну і практичну складові частини виконання професійної діяльності, що визначається як професійна компетентність. Професійна компетентність інтегрує ключові (базові), загальнопредметні та спеціальні (предметні) компетентності, саме до останньої складової частини і належить інклюзивна компетентність.

Т. П'ятова розглядає інклюзивну компетентність як інтегральну характеристику педагога, що належить до рівня спеціальних професійних компетентностей і впливає на здатність розв'язувати професійні завдання в умовах інклюзивного навчання.

Структура змістових компонентів інклюзивної компетентності описана в дослідженнях Т. Соловей і М. Чайковського [6], науковцями характеризуються: мотиваційний, когнітивний, операційний та рефлексивний компоненти. Розглянемо детальніше зміст визначених компонентів.

Мотиваційний компонент визначає спрямованість, систему мотивів, потреб, цінностей особистості педагога, і є чинником успішного формування професійної компетентності, спрямованої на процес інклюзії.

Когнітивний компонент майбутнього педагога визначає цілісність уявлень про педагогічну діяльність, в основі лежать наукові професійні знання про особливості освітньої діяльності осіб з особливими освітніми потребами; основи розвитку особистості: анатомо-фізіологічні, вікові, психологічні й індивідуальні особливості в нормі та в разі різних порушень у розвитку; стимулювання позитивної самореалізації в усіх можливих сферах діяльності тощо.

Операційний компонент розглядається як здатність виконувати професійні завдання педагогічної діяльності, застосовувати способи й досвід успішного сприяння процесам інклюзії осіб з особливими освітніми потребами в соціум закладу освіти тощо.

Рефлексивний компонент передбачає аналіз стану реалізації ідей інклюзії; аналіз власного досвіду й досвіду колег у впровадженні інклюзивного навчання осіб з особливими освітніми потребами в закладі освіти; оцінювання результатів власної педагогічної діяльності з метою підвищення рівня інклюзивної компетентності.

На інженерно-педагогічному факультеті Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова із 2016 р. за освітньо-професійною програмою 015 “Професійна освіта (за спеціалізаціями)” було

впроваджено вивчення вибіркової навчальної дисципліни (самостійний вибір ЗВО) – “Основи інклюзивної освіти”.

Основною метою викладання даного курсу є формування інклюзивної компетентності у студентів.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є науково-методичні, соціально-психологічні та правові засади процесу організації інклюзивного навчання осіб з особливими освітніми потребами.

Завдання вивчення дисципліни: розкрити особливості філософії інклюзивної освіти та визначити основні положення інклюзивного навчання; проаналізувати забезпечення інклюзивного навчання в міжнародних документах та вітчизняному законодавстві; ознайомити студентів з особливостями розвитку й організації освітнього процесу дитини з особливими освітніми потребами; виробити навички командної роботи під час організації психолого-педагогічного супроводу осіб з особливими освітніми потребами.

Програмні результати навчання: опанування психолого-педагогічного інструментарію організації освітнього процесу, уміння проєктувати і реалізувати навчальні та розвивальні проєкти; здатність застосовувати у професійній діяльності сучасні дидактичні та методичні засади викладання навчальних дисциплін і обирати доцільні технології та методики в освітньому процесі; опанування навичок стимулювання пізнавального інтересу, мотивації до навчання, професійного самовизначення та саморозвитку здобувачів освіти; уміння діагностувати, прогнозувати, забезпечувати ефективність та корегування освітнього процесу для досягнення програмних результатів навчання і допомоги здобувачам освіти в реалізації індивідуальних освітніх траєкторій.

Навчальна дисципліна “Основи інклюзивної освіти” вивчається на третьому курсі, на неї відводиться 90 годин (3 кредити ЄКТС), з яких 39 аудиторних годин та 51 година – на самостійну роботу. Програма курсу структурована на змістові модулі і теми. Охарактеризуємо кожен змістовий модуль.

На вивчення змістового модулю 1. “Філософія інклюзії в освіті” відводиться 6 лекційних годин, 2 години – семінарські заняття, 3 години – лабораторні заняття, 14 годин – самостійна робота. У межах модуля розглядаються основні понятійно-термінологічні визначення: “депривація”, “інвалідність”, “моделі інвалідності”, “сегрегація”, “інтеграція”, “інклюзія”, “виключення”, “особа з особливими освітніми потребами”. Завдання та принципи інклюзивної освіти студенти поглиблюють, спираючись на матеріали в навчальних посібниках (А. Колупасва, О. Таранченко “Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі”, М. Порошенко “Інклюзивна освіта” тощо).

На лекціях пропонується проблемний виклад матеріалу, що передбачає створення лектором проблемних завдань, розв’язання яких дозволяє студентам, наприклад, проаналізувати фізичні й інформаційні бар’єри, з якими стикаються особи з особливими освітніми потребами в суспільстві. Розгляд ментальних стереотипів відбувається під час рольової гри, що передбачає моделювання конкретних ситуацій, у яких кожен зі студентів виконує певну роль: особи з особливими освітніми потребами, її батьків, близьких родичів чи знайомих, однолітків, випадкових перехожих тощо.

Також на лекційних заняттях студенти знайомляться із забезпеченням інклюзивного навчання у вітчизняному законодавстві, а на семінарських – передбачається обговорення питань забезпечення інклюзивного навчання в міжнародних документах. У межах даного модуля на лабораторних заняттях аналізуються підготовлені студентами мотиваційні презентації про осіб з особливими освітніми потребами, які досягли визначних здобутків у різних сферах: науки, мистецтва, спорту тощо.

Вивчення змістового модуля “Філософія інклюзії в освіті” дозволяє окреслити найбільш важливі питання інклюзії, як-от: визнання прав людини, толерантність і емпатія, повага та сприйняття іншості як норми в суспільстві, соціальна інклюзія як складова частина інклюзії в освіті тощо.

Для стимулювання пізнавального інтересу, мотивації до навчання, професійного самовизначення та саморозвитку здобувачів освіти, а також поглиблення знань із модуля студентам пропонується самостійно пройти курс “Захист прав людей з інвалідністю” на платформі онлайн-освіти “Prometheus”. Сертифікат даного курсу зараховується як поточний результат самостійної роботи з модуля.

З метою формування в майбутніх педагогів професійного навчання умінь діагностувати, прогнозувати, забезпечувати ефективність та корегування освітнього процесу для досягнення програмних результатів навчання і допомоги здобувачам освіти в реалізації індивідуальних освітніх траєкторій уведено теми змістового модуля “Особливості психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами”. На вивчення даного модуля відводяться 4 лекційні години, 4 години семінарських занять, 6 годин лабораторних занять, 21 година самостійної роботи.

На лекційних заняттях з даного модуля студенти ознайомлюються з основними аспектами розвитку людини (біологічний, психічний, соціальний та духовний); актуалізується інформація щодо психолого-педагогічної періодизації розвитку й основних чинників онтогенезу (ендогенні й екзогенні); характеризуються поняття “дизонтогенез”, “порушення”, “аномалія розвитку”, класифікації порушень розвитку за різними ознаками. Для розуміння необхідності дотримання корекційної спрямованості освітнього процесу для забезпечення якості навчання в осіб з особливими освітніми потребами студенти знайомляться із загальними та специфічними закономірностями розвитку в разі порушень психофізичного розвитку.

На семінарських і лабораторних заняттях студенти знайомляться з особливостями розвитку й організації освітньої діяльності різних категорій осіб з особливими освітніми потребами: з порушеннями

опорно-рухового апарату, сенсорними, когнітивними, мовленнєвими, емоційними та поведінковими порушеннями. Але, на жаль, аудиторних годин не досить для того, щоб майбутні педагоги професійного навчання опанували вміння планувати й організувати освітню роботу з урахуванням структури й особливостей порушення, актуального стану та потенційних можливостей осіб з особливими освітніми потребами, що дозволяє ефективно планувати та реалізовувати індивідуальну освітню траєкторію кожного учня з особливими освітніми потребами.

Завдання самостійної роботи спрямовані на ознайомлення студентів із технологією Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей та підлітків (МКФ-ДП), що дозволяє забезпечити ефективність освітнього процесу й удосконалити процес реалізації індивідуальної освітньої траєкторії.

Організація освітнього процесу в умовах інклюзивного навчання розглядається у змістовому модулі 3, на його вивчення відводяться 4 лекційні години, 4 години семінарських занять, 6 годин лабораторних занять, 16 годин – самостійна робота студентів.

Під час лекційних занять студенти ознайомлюються зі змістом понять: “універсальний дизайн”, “доступність”, “розумне пристосування”, “інклюзивне освітнє середовище” [4, с. 85–115]. Проблемний виклад матеріалу допомагає студентам проаналізувати концепцію та принципи універсального дизайну та поступово дійти висновку, що основна мета даної стратегії в освітній галузі полягає в ефективності, результативності й економічності залучення всіх учнів (студентів) до навчального процесу, осіб з інвалідністю також.

На лекції окреслюються проблемні питання роботи команди психолого-педагогічного супроводу в закладі освіти, розглядаються основні термінологічні поняття: “команда психолого-педагогічного супроводу”, “індивідуальна програма розвитку”, “індивідуальний навчальний план” тощо. На семінарському та лабораторному заняттях із даної теми студенти знайомляться зі складом, завданнями, принципами діяльності, організацією роботи та функціями учасників команди психолого-педагогічного супроводу [5].

Але для вироблення навичок командної роботи в освітній діяльності осіб з особливими освітніми потребами, опанування психолого-педагогічного інструментарію організації освітнього процесу, формування вміння проєктувати і реалізувати навчальні та розвивальні проєкти в умовах інклюзивної освіти майбутнім педагогам професійного навчання варто запропонувати навчальні курси за вибіркоким блоком дисциплін “Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами” й “Етика педагогічної взаємодії в інклюзивному середовищі”, на які виділяється 90 годин (3 кредити ЄКТС).

Вивчення останньої теми курсу “Педагогічні технології інклюзивного навчання” спрямоване на ознайомлення з використанням сучасних технологій і форм організації навчальної роботи відповідно до можливостей і потреб осіб з особливими освітніми потребами, на адаптацію наявних або розроблення нових дидактичних матеріалів тощо.

Для ознайомлення студентів із технологією формування оцінювання, яка дозволяє враховувати навчальні потреби кожного учня для ефективного формування необхідних знань та умінь, студентам пропонується самостійно пройти онлайн-курс “Оцінювання без знецінювання” освітньої студії EdEra. Результати курсу враховуються в оцінюванні самостійної роботи студентів з модуля.

Висновки. Отже, інклюзивну компетентність майбутніх педагогів професійного навчання розуміємо як ключову компетентність, яка дозволяє організувати якісний освітній процес для всіх учнів в умовах інклюзивного навчання. Серед змістовних компонентів інклюзивної компетентності варто виділити: мотиваційний, когнітивний, операційний та рефлексивний компоненти. У студентів, які здобувають вищу освіту за освітньо-професійною програмою 015 “Професійна освіта (за спеціалізаціями)”, формування інклюзивної компетентності відбувається під час вивчення вибіркової навчальної дисципліни (самостійний вибір ЗВО) – “Основи інклюзивної освіти”. Аналіз відведеної кількості годин на вивчення даної дисципліни за навчальним планом дозволив припустити, що аудиторних годин не досить для того, щоб майбутні педагоги професійного навчання опанували вміння планувати й організувати освітню роботу з урахуванням структури й особливостей порушення, актуального стану та потенційних можливостей осіб з особливими освітніми потребами. Подальше дослідження спрямоване на вивчення рівня сформованості інклюзивної компетентності в майбутніх педагогів професійного навчання, розроблення методів та прийомів із її формування.

Використана література:

1. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145–19. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № № 38–39. Ст. 380. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page> (дата звернення: 26.10.2021).
2. Про професійну (професійно-технічну) освіту : Закон України від 10 лютого 1998 р. № 103/98-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 26.10.2021).
3. Зубар Н. Формування компетентності педагогів професійного навчання з готельно-ресторанної справи. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія “Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти”*. 2015. Вип. 7 (1). С. 36–42.
4. Інклюзивне навчання дітей з порушеннями зору : монографія / Ю. Войтюк та ін. ; за ред. Є. Синьової, С. Рикова. Київ : Кафедра, 2018. 316 с.
5. Сасіна І., Гребенюк Т. Особливості психолого-педагогічного супроводу дітей з порушеннями зору в умовах інклюзивного навчання. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)* : збірник наукових праць. 2017. Вип. 9. Т. 2. С. 177–189.

6. Соловей Т., Чайковський М. Змістовні компоненти професійної компетентності соціального працівника інклюзивного закладу освіти. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна"*. 2013. № 1. С. 220–224.
7. Титова Н. Теоретичні і методичні засади психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2019. 42 с.

References:

1. Pro osvitu : Zakon Ukrainy [About education, Law of Ukraine] (2017). № 2145–19. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page> (data zvernennia: 02.02.2021) [in Ukrainian].
2. Pro profesiinu (profesiino-tekhnicnu) osvitu : Zakon Ukrainy [About professional (vocational) education, Law of Ukraine] (1998). № 103/98-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennia: 26.10.2021) [in Ukrainian].
3. Zubar N. M. (2015). Formuvannia kompetentnosti pedahohiv profesiinoho navchannia z hotelno-restaurantnoi spravy [Formation of competence of teachers of professional training in hotel and restaurant business]. *Naukovi zapysky Kirovohradskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka . Seriiia "Problemy metodyky fizyko-matematychnoi i tekhnolohichnoi osvity"*. Vyp. 7(1). S. 36–42 [in Ukrainian].
4. Voitiuk Yu. O., et al. (2018). Inkliuzyvne navchannia ditei z porushenniamy zoru: monohrafia [Inclusive education for children with visual impairments] / Yu. O. Voitiuk ta in. ; za red. Ye. P. Synovoi, S. O. Rykova. Kyiv : Kafedra, 2018. 316 s. [in Ukrainian].
5. Sasina I. O., Grebeniuk T. M. (2017). Osoblyvosti psykhologo-pedahohichnoho suprovodu ditei z porushenniamy zoru v umovakh inkliuzyvnoho navchannia [Features of psychological and pedagogical support of children with visual impairments in the conditions of inclusive education]. *Aktualni pytannia korektsiinoi osvity (pedahohichni nauky) : zbirnyk nauk. prats.* Vyp. 9. T. 2. S. 177–189 [in Ukrainian].
6. Solovei T. V., Chaikovskiyi M. Ye. (2013). Zmistovni komponenty profesiinoi kompetentnosti sotsialnoho pratsivnyka inkliuzyvnoho zakladu osvity [Substantive components of professional competence of a social worker of an inclusive educational institution]. *Zbirnyk naukovykh prats Khmelnytskoho instytutu sotsialnykh tekhnolohii Universytetu "Ukraina"*. № 1. S. 220–224 [in Ukrainian].
7. Tytova N. M. (2019). Teoretychni i metodychni zasady psykhologo-pedahohichnoi pidhotovky maibutnykh pedahohiv profesiinoho navchannia [Theoretical and methodological foundations for psychological and pedagogical training of future vocational teachers] : avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.04. Kyiv, 42 s. [in Ukrainian].

Sasina I. O., Grebeniuk T. M., Kupriianova T. O., Medvedok L. H. Building inclusive competences for future vocational education teachers

This article analyses the importance of building inclusive competence among teachers in the context of reforming the education system and improving the quality of teacher training in the vocational education system. It has been shown that the issue of development the inclusive competence of future vocational training teachers has not been sufficiently examined in modern researches. Inclusive competence is defined as an integral part of psycho-pedagogic professional competence.

The content of the elective academic discipline "Basis of inclusive education" has been analyzed. This discipline is taught at the Engineering and Pedagogical Faculty of the National Pedagogical Dragomanov University vocational training program 015 "Vocational education (by specializations)". Attention is drawn to the competences that students acquire in the course of studying the discipline "Bases of Inclusive Education", namely: mastering the psychological-pedagogical tools of the organization of the educational process, the ability to design and implement educational and development projects; the ability to apply modern teaching and teaching methods in professional activities; the ability to choose appropriate technologies and methods in the educational process; mastering of skills in stimulating cognitive interest, motivation to study, professional self-determination and self-development of applicants for education; skills in diagnosis, anticipating and ensuring efficiency and adjusting the educational process in order to achieve curriculum outcomes and to help the applicants to realize individual educational trajectories. The inclusive competence of future vocational training teachers is determined as its integral characteristics, which includes the presence of special professional competencies that affect the ability to solve professional problems in an inclusive learning environment. The ways of further research are identified, namely: studying the level of inclusive competence in future teachers of vocational training and in the development of methods and techniques for its formation.

Key words: vocational education, vocational education teacher, professional competence, inclusive learning, inclusive competence, inclusive competence components, student education, inclusive education, curriculum outcomes.